

Constantin Ungureanu*

REPRESIUNILE DIN REGIUNEA CERNĂUȚI ÎN PERIOADA IUNIE 1940 – IUNIE 1941

In the first year of Soviet occupation, the inhabitants of Bessarabia and northern Bucovina suffered greatly from the repressions of the Soviet authorities. Many Romanians from Bucovina in the Cernăuți region clandestinely took refuge in Romania. Only from the villages of Herța county, 3,218 people crossed the border into Romania, of which, after the end of the war, 1,254 did not return to their homeland. At the border with Romania, there were also two attempts to cross the border en masse. On the night of 6 to 7 February 1941, approx. 400 people from Mahala and other villages tried to cross the border near the village of Lunca, in the county of Herța, but most were shot near the Prut River. Only 57 participants in that march managed to save themselves and reach Romania. On April 1, 1941, a column of approx. 2,000 Romanians from the villages in the Siret valley tried to cross the border near Fântâna Albă. In the Varnița glade, the column was met with machine gun fire, about 200 people were shot, many were injured or arrested and repressed in the following days. 22 men were sentenced to 10 or 8 years of forced labor, in 1961 only 3 returned to their homeland. On June 13, 1941, 2,279 families with a total of 7,720 people were deported from the Cernăuți region. According to other more complete information, 22,147 people of different ethnicities were deported from the Cernăuți region, of which 6,036 (27.2%) were Romanian.

Keywords: Bessarabia, northern Bucovina, Herța county, Cernăuți region, Lunca, Fântâna Albă, repressions, deportations

Anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța de către U.R.S.S.

La 23 august 1939, la Moscova a fost semnat un pact de neagresiune între Uniunea Sovietică și Germania, cunoscut ca Pactul Molotov-Ribbentrop. Acest pact conținea și un protocol adițional secret cu privire la sfere de influență și zone de interes ale celor două țări în Europa de Est. În art. III al Protocolului secret se stabilea: „În privința Europei sud-estice, partea sovietică subliniază interesul pe care îl manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul dezinteres față de aceste teritorii”. Bucovina nu a fost menționată în acest protocol adițional.

* **Constantin Ungureanu**, doctor habilitat în istorie, cercetător științific principal la Institutul de Istorie.

La 26 iunie 1940, Uniunea Sovietică a cerut de la România, în mod ultimativ, cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, cu capitala sa Cernăuți. România a fost nevoită să evacueze teritoriile revendicate și să le cedeze Uniunii Sovietice. În decurs de șase zile (28 iunie – 3 iulie 1940), România a cedat Uniunii Sovietice un teritoriu de 50.762 km² (inclusiv 6.262 km² în Bucovina), cu o populație de cca. 3.776.000 de locuitori¹. Atunci a fost ocupat și ținutul Herța din județul Dorohoi.

Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al URSS, din 2 august 1940, a decis și a aprobat constituirea R.S.S. Moldovenești și includerea nordului Bucovinei, a județelor Hotin, Ismail și Akkerman din Basarabia, precum și a 8 din cele 14 raioane ale R.A.S.S. Moldovenești, în componența R.S.S. Ucrainene. Despre ținutul Herța nu s-a menționat nimic, dar satele din fostul județ Dorohoi au fost incluse în componența Ucrainei Sovietice.

La 7 august 1940, printr-un decret al prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., a fost luată hotărârea de înființare a regiunii Cernăuți, prin includerea nordului Bucovinei, a județului Hotin și a ținutului Herța la R.S.S. Ucraineană. La 4 noiembrie 1940, prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. a stabilit noul hotar dintre R.S.S. Ucraineană și R.S.S. Moldovenească. Potrivit acestei decizii, 76 de localități din sudul județului Hotin, cu o populație de 142.949 de persoane, au fost incluse în componența R.S.S. Moldovenești². În regiunea Cernăuți, ucrainenii locuiau compact în partea de nord, în vestul și estul regiunii, românii locuiau mai ales în sudul regiunii. Conform calculelor noastre, în 1930, structura etnică a populației din actuala regiune Cernăuți era următoarea:

Populația localităților din actuala regiune Cernăuți în 1930 (după neam)³

| Total | Români | Ucraineni | Huțuli | Germani | Evrei | Ruși | Polonezi | Alții |
|---------------------------------|-------------------------|-------------------------|-----------------------|-----------------------|------------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------|
| Nordul Bucovinei | | | | | | | | |
| 515.185 | 148.688 28,9% | 223.233 43,3% | 11.171 2,2% | 30.238 5,9% | 68.630 13,3% | 5.289 1,0% | 24.357 4,7% | 3.579 0,7% |
| Nordul Basarabiei | | | | | | | | |
| 260.182 | 50.391 19,4% | 148.609 57,2% | - | 186 0,1% | 18.211 7,0% | 41.646 16,0% | 710 0,3% | 429 0,2% |
| Ținutul Herța | | | | | | | | |
| 30.275 | 28.108 92,8% | 15 | - | 15 | 1.931 6,5% | 11 | 21 | 174 0,6% |
| Actuala regiune Cernăuți | | | | | | | | |
| 805.642 | 227.187 28,2% | 371.857 46,2% | 11.171 1,4% | 30.439 3,8% | 88.772 11,0% | 46.946 5,8% | 25.088 3,1% | 4.182 0,5% |

¹ O istorie a românilor, Cluj-Napoca, 1998, p. 257.

² Буковина. Историчний нарис, Чернівці, 1998, p. 256.

³ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor. Românii din Regiunea Cernăuți*, Oradea, Editura Primus 2009, p. 152.

În anul 1930, în localitățile din actuala regiune Cernăuți trăiau 805.642 persoane, dintre care, după „neam”, 383.028 (47,5%) erau ucraineni, 227.187 (28,2%) români, 88.772 (11%) evrei, 46.946 (5,8%) ruși, 30.439 (3,8%) germani, 25.088 (3,1%) polonezi și 4.182 de alte etnii. Românii erau concentrați în sudul județului Cernăuți (68,6% în plasa Cosminului, 29% în plasa Prutului și 27% în municipiul Cernăuți); sudul județului Storojineț (63,2% în plasa Flondoreni, 18,7% în plasa Ceremușului și 39% în orașul Storojineț); nordul plasei Siret din județul Rădăuți (66,4% în 14 sate); în partea de sud a plaselor Hotin și Lipcani din județul Hotin (satele din actualul raion Noua-Suliță) și în plasa Herța din județul Dorohoi.

Institutul Central de Statistică din București a realizat un studiu de evaluare a suprafeței și populației României și a teritoriilor pierdute în anul 1940. Se estima că suprafața pierdută din Bucovina și județul Dorohoi era de 5.713 km² (1,9% din teritoriul țării). În 1940, în teritoriul cedat din Bucovina și județul Dorohoi (zona Herța) locuiau 597.220 de persoane, dintre care cca. 195 mii de români (32,6% din total)⁴. Pentru comparație, în anul 1930, în nordul Bucovinei și ținutul Herța locuiau 545.460 persoane, inclusiv 176.796 (32,4%) români (a se vedea tabelul de mai sus). Totodată, în nordul județului Hotin, la începutul anului 1940 locuiau cca. 286 mii de persoane, dintre care cca. 55 mii (19,2%) de români. Astfel, la începutul anului 1940, în teritoriul actualei regiuni Cernăuți locuiau cca. 883 mii persoane. Numărul românilor din acest teritoriu era atunci de cca. 250 mii persoane (cca. 28,3% din total), dintre care cca. 195 mii în nordul Bucovinei și în ținutul Herța, și cca. 55 mii în nordul județului Hotin.

Regiunea Cernăuți în primul an de ocupație sovietică

Anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța a afectat cel mai puternic populația românească din aceste provincii românești. Mulți români au încercat să traverseze clandestin noua linie de demarcație, pentru a ajunge în România. Unii au fost împușcați la frontieră sau arestați de grănicerii sovietici și persecutați, alții au reușit să ajungă în România. Concomitent, în primele luni de ocupație sovietică a început un aflux masiv de oameni din diferite regiuni ale U.R.S.S., care se stabileau cu traiul în locuințele și casele bucovinenilor și basarabenilor refugiați sau deportați.

Chiar din primele zile de ocupație, regimul stalinist a început sovietizarea Basarabiei și nordului Bucovinei. În teritoriile ocupate au fost naționalizate întreprinderile și pământul, au fost interzise partidele politice și desființate societățile culturale, au fost închise toate publicațiile periodice, inclusiv în limba ucraineană, au fost confiscate de la proprietari întreprinderi industriale, bănci și instituții comerciale. Din 30 iunie începe să apară ziarul „Радянська Буковина” („Bucovina Sovietică”), care era organul partidului comunist, iar din 3 iulie se

⁴ *Spațiul istoric și etnic românesc. III. Spațiul etnic românesc*, București, 1942, București 1993, p. 10-11, 15.

editează „Комсомолец Буковини” („Comsomolitul Bucovinei”), organul tineretului comunist. Din februarie 1941 începe să se editeze cu litere latine și ziarul „Adevărul bolșevic”, care era destinat pentru populația românească din regiunea Cernăuți⁵.

La 13 august 1940, Universitatea din Cernăuți a devenit o instituție superioară de învățământ de tip sovietic. În locul profesorilor români refugiați au fost angajați în principal ruși și ucraineni din estul Ucrainei și din regiunile centrale ale Rusiei. Sediul central al Universității a fost transferat în Reședința Mitropolitană a Bucovinei. În toamna anului 1940, în regiunea Cernăuți au fost deschise 538 de școli, dintre care 408 ucrainene, 111 în limba „moldovenească”, 10 rusești și 9 cu alte limbi de instruire⁶. Alfabetul latin al limbii române a fost înlocuit cu cel chirilic și s-a propagat teza falsă, că românii și moldovenii sunt două popoare diferite.

În toamna anului 1940 s-a hotărât strămutarea organizată în Germania a etnicilor germani din Basarabia și nordul Bucovinei. Comisia germană de repatriere și-a început activitatea la Cernăuți, la 15 septembrie 1940. Primii 1.000 de repatriați au plecat spre Germania la 17 septembrie, iar peste două luni, la 17 noiembrie, ultimul transport cu germani bucovineni a plecat din Cernăuți. Timp de două luni, pe această cale au părăsit nordul Bucovinei 43.641 de persoane. După această repatriere, încă 3.446 de germani au rămas în nordul Bucovinei⁷. Prin intermediul acestei comisii au reușit să părăsească acest teritoriu și câteva mii de persoane de alte etnii, în principal români și ucraineni.

Concomitent avea loc repatrierea sau refugiarea în principal a românilor din Basarabia și nordul Bucovinei. În localul Palatului Administrativ din Cernăuți (fosta Reședință regală) s-a instalat o comisie sovietică pentru înscrierea celor ce doreau să plece în România. Însă, din peste 6.000 de bucovineni ce și-au exprimat dorința să se repatrieze, au plecat doar trei grupuri cu câte 100–150 de persoane⁸. La 3 august 1940, autoritățile sovietice au comunicat reprezentantului guvernului român că s-a acceptat avacuarea a 450 de persoane, care erau membri ai familiilor unor funcționari din nordul Bucovinei. La 7 octombrie 1940, autoritățile sovietice, prin adresa nr. 490, au informat Guvernul român, că până la sfârșitul lunii septembrie, din Basarabia și nordul Bucovinei au fost repatriate 13.750 de persoane. Însă, generalul Ion Aldea, șeful părții române în Comisia mixtă româno-sovietică de la Odesa, aducea la cunoștință că până la momentul arătat, s-au repatriat doar 8.402 de persoane, din care 1.642 din regiunea Cernăuți⁹. În

⁵ Ștefan Purici, *Românii din Regiunea Cernăuți și represiunile sovietice*, în *Drama românilor din Regiunea Cernăuți*, coord. Alexandrina Cernov, Mănăstirea Putna: Ed. Nicodim Caligrafal, 2019, p. 20.

⁶ *Буковина. Историчний нарис...*, p. 257.

⁷ Johann Leugner, *40 Jahre seit der Umsiedlung aus dem Buchenland (Bukowina)*, în „Kaindl Archiv”, Stuttgart, Heft 6, 1987, p. 7–8.

⁸ Mihai-Aurelian Căruntu, *Calvarul repatrierilor din nordul Bucovinei (iulie 1940-iunie 1941)*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 4, 1999, p. 53.

⁹ Ștefan Purici, *Românii din Regiunea Cernăuți și represiunile sovietice*, p. 26-27.

toamna anului 1940, deși câteva mii de persoane s-au înscris să plece în România, partea sovietică nu a soluționat aceste cereri, iar comisia de repatriere din Cernăuți și-a suspendat activitatea.

Românii bucovineni și locuitori de alte etnii au continuat să se refugieze clandestin în România. Potrivit datelor oficiale sovietice, în primele cinci luni de ocupație (iulie–noiembrie 1940), 471 persoane din diverse localități ale raioanelor Hliboca, Herța, Putila și Storojineț au trecut ilegal frontiera. Alte 628 de persoane din sate mai îndepărtate de frontieră, s-au refugiat clandestin în România, până la sfârșitul lunii decembrie 1940¹⁰. Au fost și situații, când grupuri mai numeroase de oameni au forțat frontiera, pentru a ajunge în România. Bunăoară, la 19 noiembrie 1940, 40 de familii (105 persoane) din satul Suceveni, având 20 de arme și muniții, au forțat frontiera lângă Fântâna Albă. În confruntarea cu grănicerii sovietici, trei persoane au fost ucise, doi răniți au fost capturați, dar restul grupului a reușit să ajungă în România¹¹.

Gheorghe Pavel a întocmit o listă cu numărul de persoane din 23 de sate din ținutul Herța, care s-au refugiat în România. Conform acestei surse, din satele enumerate s-au refugiat 3.218 persoane (2.201 bărbați, 630 femei și 387 copii), cei mai mulți din satele Hreățca (540), Probotești (377), Tureatca (339), Horbova (273), Molnița (260), Târnauca (231), Mihoreni (199), Becești (156), Godinești (120), Buda Mare (102). După terminarea războiului, nu s-au mai întors la baștină 1.254 de persoane, dintre care 1.081 bărbați, majoritatea tineri, foști militari români¹².

Puterea sovietică a avut o atitudine foarte dură față de Biserică. Mitropolia ortodoxă a Bucovinei a fost desființată, iar credincioșii ortodocși au fost subordonați ierarhic Bisericii Ortodoxe Ruse. În rezultatul împărțirii Bucovinei, 186 de parohii care aparțineau de Mitropolia Bucovinei și unde activau 252 de preoți și diaconi, au rămas în teritoriul ocupat. După 28 iunie 1940, 106 slujitori ai bisericii s-au refugiat în România, dintre care 90 de preoți s-au refugiat în Ardeal.

Masacrul de lângă Lunca (6-7 februarie 1941)

După strămutarea germanilor din nordul Bucovinei, românii bucovineni au sperat că vor putea și ei să se repatrieze în Patria lor – România. Mulți români au încercat să treacă clandestin noua frontieră și să ajungă în România. Astfel, în luna ianuarie 1941, un grup de cca. 100 locuitori din Mahala și satele vecine au reușit să treacă granița și să ajungă în România. După altă informație, în noaptea de 27 spre 28 ianuarie 1941, peste 150 de locuitori ai satelor Mahala, Buda și Cotul Ostriței (de lângă Cernăuți) au încercat să treacă clandestin în România, dar au fost trădați de unul Marieș. În rezultat, doar o persoană (Ion Lizei) a reușit să

¹⁰ Ștefan Purici, *Românii din Regiunea Cernăuți și represiunile sovietice*, p. 25-26.

¹¹ Ștefan Purici, *Represiunile sovietice în Regiunea Cernăuți (anii '40 – '50 ai secolului al XX-lea)*, în *Analele Bucovinei*, 2/2001, p. 254.

¹² Gheorghe Pavel, *O listă incompletă a refugiaților în România*, în „Țara Fagilor”, 1995, p. 157-158.

treacă în România, unii au reușit să se salveze prin fugă, dar cei mai mulți au fost prinși și împușcați¹³.

La începutul lunii februarie 1941 s-a produs o primă confruntare dintre românii bucovineni și militari sovietici. În noaptea de 6 spre 7 februarie, cca. 400 persoane din satele Mahala, Buda, Cotul Ostriței, Boian și din suburbia Horecea¹⁴ au încercat să treacă granița în apropiere de satul Lunca, din ținutul Herța. Însă, când s-au apropiat de noul hotar, în apropiere de râul Prut, mulțimea de oameni a fost întâmpinată cu focuri de mitralieră de grănicerii sovietici. Mulți oameni au fost atunci împușcați și aruncați în 3 gropi comune. Doar 57 de participanți la acel marș au reușit să se salveze și să ajungă în România.

În timpul masacrului de la Lunca, 44 de participanți au fost prinși de trupele sovietice și arestați. Dintre aceștia, 12 au fost condamnați la moarte, iar ceilalți 32 au fost pedepsiți cu câte 10 ani de muncă silnică¹⁵. Petru Grior dă lista a 12 persoane (Boiciuc Ion, Bujeniță Florea, Cudla Ion, Eremie Toader, Guraliuc Ștefan, Guzma Petru, Medvidi Grigore, Moraru Vasile, Morărean Vasile, Tihon Vasile, Todorean Ion și Voronca Ilie) condamnate la moarte și a altor 38, care au fost condamnate la câte 10 ani de pușcărie¹⁶. La începutul războiului, o parte din cei condamnați se aflau la închisoarea din Cernăuți și, la ordinul comandamentului militar, au fost executați.

Mihai Crăiuț, unul din supraviețuitorii masacrului de la Lunca, își amintea, după zeci de ani, că la sfârșitul anului 1940 se zvonise că tinerii până la 40 de ani vor fi luați la armată. Prin luna ianuarie, în satele de pe lângă Cernăuți au apărut persoane, care promiteau să îi îndrumeze pe doritorii de a se refugia în România. Un prim grup din Mahala a plecat spre hotar în luna ianuarie, dar mai târziu se va afla că aceștia au fost împușcați lângă râul Prut. În seara zilei de 6 februarie, un grup de cca. 400 de persoane, în mare majoritate flăcăi și bărbați tineri, dar și 7 fete și femei tinere, s-au adunat lângă Cotul Ostriței cu scopul de a pleca în România. Era foarte frig și grupul de oameni au mers mai întâi pe gheața râului Prut, apoi au trecut pe malul drept în zona satului Mamornița. În continuare au mers de-a lungul râului, au ocolit Herța și s-au îndreptat spre satul Lunca. În dreptul satului Tărăsăuți, trecând un cot al râului Prut, au crezut că au ajuns în România. În acest timp au fost surprinși de grănicerii sovietici, care au început să tragă cu mitraliere din trei poziții diferite. Cei care au rămas pe malul drept al râului, nu au fost observați și au reușit să ajungă în România (doar 57 persoane). Restul au fost împușcați ori arestați de grănicerii sovietici¹⁷.

¹³ Petru Grior, *Martirii de la Lunca*, în „Țara Fagilor”, 2006, p. 158.

¹⁴ Mihai-Aurelian Cărunțu, *Vremuri de bejenie*, în „Țara Fagilor”, Cernăuți – Târgu-Mureș, 1993, p. 81.

¹⁵ Б.Ф. Холодницький, М.В. Загайний, Б.Ф. Білецький, *Репресивні акції радянської влади на території Чернівецької області в 1940–1941 роках. Питання Історії України*, Чернівці, 1997, p. 221.

¹⁶ Petru Grior, *Martirii de la Lunca*, în „Țara Fagilor”, 2006, p. 159-160.

¹⁷ Mihai Crăiuț, *Supraviețuitor al masacrului de la Lunca* (înregistrat de Octavian Voronca), în „Țara Fagilor”, anul X, 2001, p. 12-13.

După mărturiile lui Mihai Crăiuț, în urma acestui masacru, aproximativ 300 de bărbați tineri și feciori au fost îngropați în 3 gropi comune, nu departe de râul Prut. În primăvara anului 1941, din cauza revărsării Prutului, locul unde se aflau gropile comune, a fost inundat. În vara anului 1941 a fost găsită doar o singură groapă, din care au fost deshumate 107 persoane. Cadavrele au fost depuse în curtea bisericii din Mahala și înmormântate în cimitirul satului, unde se păstrează și acum șirul de cruci albe¹⁸.

Comuna Mahala de lângă Cernăuți a fost cel mai afectată de deportările din iunie 1941. La 6 februarie 1941, din Mahala au plecat cca. 300 de persoane spre satul Lunca pentru a trece în România. La 13 iunie 1941, din comuna Mahala au fost deportate 579 de persoane în Siberia. Multe din persoanele deportate erau membri ai familiilor sau rude cu persoanele, care la începutul lunii februarie au încercat să treacă în România. Din acest sat este originară Anița Nandriș-Cudlea, care a publicat cartea cutremurătoare despre 20 de ani în Siberia.

Anul acesta, la împlinirea a 80 de ani de la acest eveniment tragic, au fost organizate două manifestări de comemorare. Prima a avut loc pe 7 februarie 2021 pe Aleea Eroilor din cimitirul Mahala, unde au fost înmormântați o parte din participanții la acel marș¹⁹. A doua manifestare s-a desfășurat pe 14 februarie lângă troița de la Lunca, unde s-a produs tragicul eveniment.

Tragedia de la Fântâna Albă (1 aprilie 1941)

În februarie 1941 a intervenit un anumit dezgheț în relațiile româno-sovietice, ceea ce a permis reluarea negocierilor privind repatrierea românilor bucovineni și basarabeni. La 15 februarie 1941 și-a reluat lucrările comisia de repatriere din Cernăuți. La începutul primăverii s-a răspândit zvonul că locuitorii au primit dreptul să părăsească în mod legal regiunea și să se repatrieze în România. Această veste s-a răspândit repede mai ales în satele românești de pe valea Siretului, iar un număr mare de români s-au prezentat la autoritățile raionului Hliboca cu cereri de repatriere. Românii bucovineni au sperat că vor putea legal să plece în România, așa cum în toamna anului 1940 au beneficiat de acest drept germanii din nordul Bucovinei. Românii de la poalele Munților Carpați evident nu cunoșteau despre masacrul care s-a produs chiar la începutul lunii februarie lângă satul Lunca.

În realitate, nu se luase o decizie oficială despre repatrierea românilor din nordul Bucovinei, ci reprezentanții autorităților sovietice și provocatori au răspândit zvonul, pentru a afla atitudinea populației băștinașe față de puterea sovietică și a identifica persoanele neloiale față de regim. Deoarece locuitorii din satele românești nu cunoșteau rusa sau ucraineana, cererile pentru plecare în România au fost completate de către reprezentanți ai consiliilor satești. Situația incertă a

¹⁸ *Ibidem*, p. 14.

¹⁹ <https://bucpress.eu/cultura/bucpress-tv-cernauti-80-de-14094>

acestor români a creat o atmosferă tensionată, care a atins apogeul la sfârșitul lunii martie.

La 26 martie 1941, români de pe valea Siretului s-au adunat în orașul Storojineț și au înaintat autorităților raionale cererile de plecare în România. În jurul orei 10, mulțimea de oameni s-a adunat la reședința Sovietului raional, fosta prefectură. În fața mulțimii s-a adresat Vasile Luca, unul din militanții Partidului Comunist Român, care în anul 1940 s-a stabilit în U.R.S.S., iar în ianuarie 1941 a fost ales deputat în Sovietul Suprem al R.S.S. Ucrainene din partea regiunii Cernăuți. Mai multe femei au solicitat să li se primească cererile de plecare în România, fiindcă nu mai pot face față la dările și impozitele impuse de autorități. Oamenii din mulțime strigau că sunt gata să lese casele, averea vitele și tot ce aveau, doar să poată pleca liber în România. Însă, Vasile Luca a spus următoarele: „Îmi dau seama că aici pe plaiurile frumoase ale Bucovinei, circulă mulți spioni, dușmani și diversioniști care v-au băgat în cap povestea aceasta cu plecatal în România. Eu vă întreb ce vreți să faceți în România, țară care aproape că nu mai există și vă spun eu aicea că în curând nu va exista deloc!? Doriți să mergeți în România să munciți pentru boieri și burghezie? Ce, nu i-ați îngrașat destul? Vreți să se îngrașe și mai tare din munca voastră? Vreți să fiți exploatați în continuare, nu ați fost exploatați destul?”²⁰. Această cuvântare a lui Vasile Luca a infuriat și mai mult mulțimea. Oamenii erau decși să lase casele, pământul, animalele și averea, doar să trăiască în libertate. Deoarece nu au obținut de la autorități un răspuns pozitiv, oamenii au hotărât atunci să se adune pe 1 aprilie pentru a pleca în România. Peste două zile, la 28 martie, cca. 400 de persoane au participat la o adunare în Pătrăuți de Jos, unde s-a stabilit de asemenea ziua de 1 aprilie pentru plecare în România²¹.

În dimineața zilei de 1 aprilie, cca. 1.500 de români din satele Pătrăuți de Sus, Pătrăuți de Jos, Cupca și Suceveni s-au adunat în curtea bisericii din Suceveni, au luat prapore și trei cruci pe care au atârnat ștergare albe și au pornit în coloană spre Hliboca. În centrul raional au venit și locuitori din alte sate învecinate. Reprezentanții organelor raionale au refuzat să primească cererile de repatriere în România și au îndemnat mulțimea să se împrăștie, dar oamenii erau hotărâți să treacă hotarul. După plecarea din Hliboca, mulțimea a fost urmărită la distanță de 1-1,5 km de soldați călări. Coloana de cca. 2.000 de persoane s-a întors spre Suceveni, apoi a parcurs cca. 8-9 km un drum de pădure și s-a apropiat de Fântâna Albă. Grăniceri sovietici au încercat să oprească mulțimea, dar oamenii pașnici au continuat marșul spre frontieră.

Către seară, coloana a ajuns într-o poiană, la 2 km de hotar, numită Varnița. Pe trei laturi ale poienei se găseau tranșee proaspăt săpate, unde se aflau grăniceri și soldați înarmați. Când coloana a ajuns la cca. 100 m de grupa de soldați, un

²⁰ Vasile Ilica, *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei*, Oradea, 2003, p. 71.

²¹ Ștefan Purici, *România din Regiunea Cernăuți și represiunile sovietice*, p. 30.

ofițer sovietic a somat mulțimea să se oprească. Însă, chiar dacă cei din față s-au oprit, mulțimea era împinsă din spate. Oamenii nu credeau că se va trage într-o mulțime atât de mare și au continuat să înainteze. Atunci mulțimea a fost întâmpinată de grăniceri cu focuri de mitralieră, care trăgeau din mai multe direcții. Au căzut secerăți de gloanțe mai ales bărbați tineri din fruntea coloanei. Foarte mulți oameni au fost răniți și s-au împrăștiat prin pădure. Nu se cunoaște câte persoane au fost împușcate în apropiere de Fântâna Albă, se estimează o cifră de cca. 200 de oameni. O parte din cei împușcați au fost îngropați în câteva gropi comune de lângă pădurea din Fântâna Albă.

De asemenea, la 1 aprilie, în jurul orei 19, un grup de circa 100-120 de locuitori ai satelor Carapciu, Iordănești și Prisăcăreni au fost atacați la marginea satului Suceveni, 24 dintre aceștia fiind uciși, iar alți 43 răniți²².

După evenimentul tragic de la 1 aprilie 1941, mulți participanți și membri ai familiilor au fost arestați, represați și deportați în Siberia sau Kazahstan. Un număr de 22 de oameni au fost acuzați că au instigat la organizarea manifestației de la 1 aprilie 1941. Grijincu Vasile a fost condamnat la moarte, iar soția lui și 8 copii au fost deportați în Kazahstan. 16 persoane (Vasca Ilie, Grijincu Vasile, Pojoga Nicolae, Onifriciuc Vasile, Dâca Ilie, Motrescu Nicolae, Dâca Teodor, Pojoga Simion, Boiciuc Ioan, Comarița Teodor, Pojoga Gheorghe, Cuciureanu Ilie, Popescu Gheorghe, Coroamă Constantin, Popescu Ioan și Pojoga Petru) au fost condamnate de un tribunal militar la 10 ani de muncă silnică, alte 5 persoane (Dugan Orest, Schipor Petru, Zmoșu Vasile, Clingher Teodor și Crâsneanu Cosma) au fost condamnate la 8 ani de muncă silnică. Din totalul de 22 de persoane condamnate, 19 au murit în lagăre și doar trei (Vasca Ilie, Dâca Teodor și Dugan Orest) s-au întors acasă în anul 1961²³.

În ultimele decenii s-au cules informații de la oamenii bătrâni, au fost întocmite liste cu persoane represate și au fost identificate o parte din victimele masacrului de la Fântâna Albă. După informații incomplete, la 1 aprilie 1941 au fost împușcate 16 persoane din Pătrăuți de Jos, 12 – din Dimca, 7 – din Carapciu, 5 – din Cupca, 5 – din Suceveni, 3 – din Pătrăuți de Sus²⁴. În următoarele săptămâni după acest tragic eveniment, mulți participanți la marșul de la Fântâna Albă au fost arestați și represați.

Unul din supraviețuitorii acestui masacru, Gheorghe Mihailuc din Dimca, după câteva zeci de ani a povestit detalii despre evenimentul de la Fântâna Albă: „Am fost martor ocular și am văzut cum s-au desfășurat lucrurile. A fost un adevărat masacru, un genocid. Varnița, locul numit astfel la marginea pădurii dinspre Fântâna Albă, mi-a rămas în amintire ca un simbol al barbariei. ... Ucișorii au așteptat cu degetul pe trăgaci, până când mulțimea a ieșit la lizieră. Era o

²² Ștefan Purici, *Represiunile sovietice în Regiunea Cernăuți (anii '40 – '50 ai secolului al XX-lea)*, p. 256.

²³ Vasile Ilica, *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei*, Oradea, 2003, p. 84-85.

²⁴ „Țara Fagilor”, 1993, p. 66; 1995, p. 141; 1996, p. 142; 1997, p. 155; 2000, p. 219.

acalmie prevestitoare de rele. ... Deodată, liniștea a fost spartă în cioburi de groaznicul glas al armelor. ... În învălmășeală m-am pierdut de fratele meu. Întregul câmp era o spaimă, oamenii cădeau ca frunzele de brumă... Soldații trăgeau fără întrerupere, cu precădere în grupurile compacte. ...”²⁵.

Informații interesante despre acest eveniment tragic aflăm de la Gheorghe Isopescu din Suceveni, participant la marșul din 1 aprilie 1941. El își amintea că atunci când mulțimea a trecut râul Siret și se îndrepta spre pădure, suceveanul Hariton Amari a spus oamenilor să meargă pe alt drum: „Oameni buni, de-om ieși direct la Fântâna Albă, ne putem nenoroci, căci anume acolo suntem așteptați de către grănicerii ce ne-or întinde capcana. S-o luăm pe alt drum, mai pe ocolite, să ieșim direct la graniță”²⁶. Însă, mulțimea nu a ascultat de povața acestui om mai în vârstă și a continuat drumul direct spre Fântâna Albă.

Gheorghe Isopescu povestește despre tragedia ce s-a produs în poiana Varnița: „Din pădure, pe locul numit Varnița, am ieșit pe înserate. Coloana s-a destrămat și participanții la marș s-au desfășurat în linii cu mai multe rânduri. Pas cu pas înaintam spre noua frontieră. Cei ce mergeau în față au zărit un tranșeu proaspăt săpat, dar nu s-au oprit. Un ofițer a ordonat mulțimii să stea pe loc, că, în caz contrar, asupra ei se va trage. ... Deodată a răsunat o împușcătură. A fost un foc prevenitor sau un semnal pentru începerea masacrului? Cei din față au încetinit pasul. Dar cei din urmă îi împingeau, strigând „Nu vă lăsați intimidăți! Înainte! N-o să tragă în oameni!” Și masa de oameni s-a pus iarăși în mișcare. ... Amarnic se înșelau! Au început să țacănească mitralierele. Se trăgea din plin, se ochea în oameni. Cei din față cădeau, cei din urmă se învălmășeau, se poticneau de cadavrele celor secerăți de gloanțe. Scena era îngrozitoare – strigăte, răcnete, panică. Unii au luat-o la fugă îndărăt, spre pădure. Alții încercau să le acorde ajutor rudelor și prietenilor ce zăceau în sânge. Șuieratul gloanțelor nu contenea. Cădeau și acei care încercaseră să-i salveze pe răniți”²⁷. Gheorghe Isopescu a reușit să se salveze, fiindcă era mai în spate și a putut să se ascundă în pădure. Dar, mai târziu a fost ridicat și deportat, fiindcă avea un frate în România.

Magdalena Morar a expus o informație detaliată despre persoanele din satul natal Cupca, care au fost împușcate la Fântâna Albă, au fost rănite atunci sau ulterior au fost arestate și supuse la ani grei de închisoare. Autoarea redă amintirea mai multor cupceni, martori ai acestui eveniment tragic, enumeră mai multe persoane din sat care au fost arestate în zilele următoare și nu s-a mai știut de soarta lor, descrie situația de frică a locuitorilor după acest masacu²⁸.

Despre masacrul de la Fântâna Albă s-au scris articole în ziare și reviste, inclusiv în limba ucraineană, s-au publicat mărturiile ale participanților la acel tragic

²⁵ Gheorghe Mihailuc, *Fântâna Albă, tristă amintire*, în „Țara Fagilor”, 1995, p. 116.

²⁶ Gheorghe Isopescu, *Tragedia de la Fântâna Albă*, în „Țara Fagilor”, 2000, p. 141.

²⁷ Gheorghe Isopescu, *Tragedia de la Fântâna Albă*, p. 142.

²⁸ Magdalena Morar, *Victime din Cupca ala marșului de la Fântâna Albă*, în „Țara Fagilor”, 1998, p. 111-114.

eveniment. Tragedia de la Fântâna Albă este mediatizată în presă și la posturi de televiziune, dar sunt exagerate datele despre câteva mii de persoane ucise. Este greșită și informația, prezentată mai ales la posturi de televiziune, că tragedia de la Fântâna Albă s-ar fi produs chiar în ziua de Paști. 1 aprilie 1941 a fost într-o zi de marți, iar Paștele la ortodocși în anul 1941 s-a sărbătorit pe 20 aprilie.

În poiana de lângă Fântâna Albă s-a ridicat un memorial și în fiecare an se adună românii din regiunea Cernăuți pentru a comemora pe cei care au fost uciși pentru că vroiau să trăiască în libertate. La aceste evenimente de comemorare participă membri ai diferitor asociații național-culturale ale românilor din regiunea Cernăuți, reprezentanți ai autorităților din Ucraina și România, preoți, profesori, învățători, elevi, studenți, locuitori ai satelor din împrejurimi. În ultimele decenii, un aport important la cunoașterea adevărului despre acest eveniment tragic a avut-o Societatea Victimelor Represaliilor Staliniste „Golgota” din Cernăuți. Cartea în două volume „Durerea Memoriei”, editată de Octavian Bivolaru, cuprinde inclusiv și mărturiile ale participanților la marșul de la 1 aprilie 1941.

În perioada 4-8 aprilie 2016, la sediul Parlamentului European din Bruxelles s-a organizat o expoziție comemorativă de fotografii „Masacrul de la Fântâna Albă. 75 de ani – pagina ascunsă a istoriei”. Expoziția a fost expusă în una din sălile Parlamentului european, la inițiativa eurodeputatului Siegfried Mureșan. Evenimentul a fost marcat prin prezentarea unei expoziții cutremurătoare cu imagini de la acel tragic eveniment. Lansarea evenimentului a avut loc cu prezența unui grup numeros de tineri din România și Republica Moldova²⁹.

Deportările din 13 iunie 1941

După evenimentele tragice de la Lunca (6-7 februarie 1941) și Fântâna Albă (1 aprilie 1941), situația românilor din nordul Bucovinei a devenit și mai grea, iar repatrierea sau refugiarea în România a devenit practic imposibilă. Totodată, și autoritățile române au luat măsuri pentru limitarea imigrărilor din teritoriile ocupate. În perioada martie – iunie 1941 au fost repatriate doar cca. 1.000 de persoane³⁰. Represiunile față de populația băștinașă au continuat. În lunile mai-iunie 1941, doar din satele ținutului Herța au fost deportate 458 de familii.

Pentru locuitorii din Basarabia și nordul Bucovinei, data de 13 iunie 1941 a rămas în memorie ca cea mai tragică zi din primul an de stăpânire sovietică. Potrivit datelor de arhivă, în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, din Basarabia și din nordul Bucovinei au fost ridicate de la casele lor 29.839 de persoane, dintre care 5.479 au fost arestate și 24.360 au fost deportate în Siberia și Kazahstan. Din regiunea Cernăuți au fost deportate atunci 2.279 de familii cu un total de 7.720 de persoane³¹. O bună parte din cei deportați au fost români, dar și mulți ucraineni, polonezi și evrei.

²⁹ <https://siegfriedmuresan.eu/2018/09/foto-expozitia-masacrul-de-la-fantana-alba-75-de-ani-pagina-ascunsa-a-istoriei-organizata-in-parlamentul-european.html>

³⁰ Mihai-Aurelian Căruntu, *Calvarul repatrierilor din nordul Bucovinei ...*, p. 60.

³¹ Petru Grior, *Deportările bucovinenilor din Ținutul Herța*, în *Drama românilor din Regiunea Cernăuți*, Putna 2019, p. 52.

În noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, doar din localitățile ținutului Herța, activiștii sovietici au ridicat 1.373 de oameni, dintre care 1.090 de români, 125 de evrei, 31 de ucraineni, 4 ruși, 2 nemți, un polonez și 120 de persoane, a căror naționalitate nu a fost indicată. Acești oameni nevinovați au fost încărcăți în 18 camioane și 534 de căruțe, și au fost transportați la gările feroviare din Noua Suliță și Hliboca. 432 de bărbați au fost arestați, despărțiți de familii și internați în lagăre speciale. 360 de femei și 581 de copii au fost deportați în Siberia și Kazahstan, dintre care 219 au murit de foame și frig³².

Persoanele deportate au avut la dispoziție cel mult 40 minute pentru a pregăti bagajul, care nu trebuia să depășească 40 kg de familie. Au fost deportate familii întregi, inclusiv femei, copii și bătrâni. Mulți bărbați au fost despărțiți de familii, iar persoanele deportate au călătorit timp de 2-3 săptămâni cu vagoane de marfă, câte 70-100 persoane într-un vagon. În Cernăuți au fost repartizate 340 vagoane pentru transportarea celor deportați. Mulți din bucovinenii și basarabienii deportați au murit de foame și frig și nu au mai revenit în locurile natale.

Potrivit unor date statistice incomplete, doar din județul Storojineț au fost deportate, represate sau au dispărut fără urmă 2.034 persoane de etnie română. Cel mai afectate au fost satele românești de pe valea Siretului, iar printre cei deportați erau multe persoane din familiile care au participat la marșul din 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă:

Locuitori de etnie română din județul Storojineț, deportați în anul 1941³³

| Localitatea | Locuitori în anul 1930 | | Deportați în anul 1941 | % față de locuitori în 1930 |
|-----------------|------------------------|--------|------------------------|-----------------------------|
| | Total | Români | | |
| Crasna Ilschi | 3.215 | 2.276 | 211 | 6,6% |
| Igești | 2.861 | 2.720 | 201 | 7,0% |
| Suceveni | 1.021 | 987 | 161 | 15,8% |
| Crasna Putna | 1.937 | 1.522 | 146 | 7,5% |
| Storojineț | 8.695 | 3.390 | 139 | 1,6% |
| Carapciu | 1.636 | 1.425 | 127 | 7,8% |
| Cupca | 2.130 | 1.952 | 122 | 5,7% |
| Ciudei | 3.777 | 2.384 | 103 | 2,7% |
| Pătrăuți de Sus | 2.735 | 2.112 | 96 | 3,5% |
| Ropcea | 2.791 | 2.648 | 78 | 2,8% |
| Prescăreni | 1.083 | 952 | 67 | 6,2% |
| Budineț | 1.063 | 1.015 | 60 | 5,6% |
| Trestiana | 1.048 | 949 | 55 | 5,2% |
| Iordănești | 2.127 | 1.942 | 50 | 2,3% |

³² Petru Grior, *Deportările bucovinenilor din Ținutul Herța*, p. 51-52.

³³ Constantin Ungureanu, *Românii din fostul județ Storojineț deportați sau dispăruți în perioada 1940-1941*, în „Țara Fagilor”, 2000, p. 193-218.

Statistica din acest tabel ne demonstrează că, cele mai afectate în urma deportărilor din anul 1941 au fost satele românești din apropierea frontierei cu România, precum Suceveni (15,8%), Carapciu (7,8%), Crasna Putna (7,5%), Igești (7%), Crasna Ilschi (6,6%), Presecăreni (6,2%), Cupca (5,7%), Budineț (5,6%). Cel mai mult a avut de suferit satul Suceveni, de unde au fost deportate ori au dispărut 161 de persoane, ceea ce reprezintă 15,8% din totalul populației satului în anul 1930. Anume satul Suceveni s-a aflat în epicentrul evenimentului tragic de la 1 aprilie 1941, de la biserica din acest sat s-au luat cruci și prapore în timpul marșului, anume din acest sat mulțimea a trecut râul Siret și prin pădure s-a îndreptat spre Fântâna Albă. În acest tabel lipsesc informații despre satul Pătrăuți de Jos, care a suferit foarte mult din cauza represiunilor staliniste din primul an de stăpânire sovietică. Totodată, și în cazul altor sate, informațiile sunt incomplete, nu sunt incluse persoanele care s-au refugiat în România ori au fost împușcate lângă hotar.

Petru Grior, directorul Centrului de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți, a cules informații mai complete despre deportările din regiunea Cernăuți și a publicat date la nivel de raioane. Conform estimărilor sale, din regiunea Cernăuți au fost deportate 22.147 persoane de diferite etnii, inclusiv 6.532 de femei și 5.240 de copii. Cele mai multe persoane au fost deportate din orașul Cernăuți (2.803), din raioanele Vijnița (2.999), Hliboca (2.290), Storojineț (2.270), Chițmani (2.162), Noua Sulița (1.961), Putila (1.921) și Zastavna (1.885). Din estul regiunii (partea basarabeană) Cernăuți au fost deportați mai puțini oameni și anume: 1.412 din raionul Hotin, 740 din raionul Chelmenți și 331 din raionul Secureni. Din totalul persoanelor deportate în anul 1941 din regiunea Cernăuți, 6.036 (27,2%) au fost de etnie română³⁴. Totuși, din sursa data nu este clar, dacă cifrele expuse se referă la deportații din 13 iunie 1941, ori la toate persoanele represate pe parcursul anului 1941.

La puțin timp după izbucnirea războiului, în noaptea de 23 iunie 1941, cca. 3.000 de intelectuali și personalități de frunte din Cernăuți, majoritatea din ei evrei, au fost ridicăți și deportați în Siberia. Printre aceștia erau și foștii conducători ai comunității, precum și liderii mișcării sioniste din oraș³⁵.

Informații despre represiunile staliniste din unele sate românești din regiunea Cernăuți

Începând cu anul 1992, regretatul publicist și istoric Dumitru Covalciuc din Cernăuți a editat Almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”, unde s-au publicat foarte multe mărturii ale persoanelor deportate, s-au întocmit liste și informații cu persoanele represate din diferite sate românești din regiunea Cernăuți. Aceste informații sunt foarte prețioase pentru cunoașterea adevărului despre represiuni-

³⁴ <https://bucpress.eu/cultura/80-de-ani-de-la-15124>

³⁵ David Schaary, *Die jüdische Gemeinde von Czernowitz*, în *Czernowitz. Die Geschichte einer ungewöhnlichen Stadt*, Köln-Weimar-Wien, Hrsg. von H. Heppner 2000, p. 126.

le staliniste din nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și ținutul Herța. În continuare prezentăm informații despre represiunile din unele sate ale regiunii Cernăuți.

Din satul **Pătrăuți de Jos**, 16 persoane au fost împușcate la 1 aprilie 1941 lângă Fântâna Albă, 21 persoane au fost arestate la Fântâna Albă și deportate în Siberia, 26 locuitori au fost deportați la 13 iunie 1941 și nu au revenit la baștină, 36 persoane au fost deportate în 1941 și ulterior s-au întors în sat, 16 persoane au fost deportate pe motive politice, 93 locuitori s-au refugiat în România, 32 de locuitori ai satului au murit în război³⁶.

La 13 iunie 1941, din comuna **Mahala** au fost deportate 579 de persoane³⁷.

În anii 1940-1941, din comuna **Oprișeni** (cu satele Stârcea și Slobozia) au fost deportați 77 locuitori. Din satul Oprișeni au fost ridicate 49 persoane, dintre care 32 nu s-au mai întors³⁸.

Din satul **Suceveni**, 4 persoane au fost împușcate la 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă, 104 persoane au murit de foame și frig în locurile de deportare din Kazahstan și Siberia; din **Carapciu pe Siret** au fost deportate 113 persoane; 35 locuitori din **Pătrăuți de Jos** au fost luați prizonieri de către sovietici în timpul războiului³⁹.

În anii 1940-1941, conform unor date incomplete, au fost deportate 34 persoane din **Mihoreni**, 34 – din **Godinești**, 26 – din **Proboțești**, toate trei sate din ținutul Herța⁴⁰.

Din satul **Stănești** au fost ridicate 49 familii de români (154 persoane) – 46 au murit în deportare, iar 108 s-au întors acasă⁴¹.

Din comuna **Ostrița**, 65 persoane au căzut victime ale regimului stalinist în perioada 1940-1945, iar 71 persoane au căzut pe front ori au decedat în lagărele din Onega și Peciora⁴².

Din comuna **Boian**, 63 persoane au decedat în urma represiunilor din anii 1940-1941, 100 persoane au murit în lagărele de la Onega ori au fost împușcați în sat, în anii 1944-1945⁴³.

Din orașul **Storojineț**, 92 români au murit de foame și frig în locurile de portării⁴⁴.

Din satul natal **Cupca**, 5 persoane au fost împușcate la Fântâna Albă, 5 au fost arestate și întemnițate pentru participare la acest eveniment; 19 persoane au

³⁶ Valeriu Zmoșu, *De ce s-au împușcat românii*, în „Țara Fagilor”, 1993, p. 66-73.

³⁷ „Țara Fagilor”, 1993, p. 74-79.

³⁸ Dumitru Oprișan, *Tablou nominal cu locuitori din comuna Oprișeni ...*, în „Țara Fagilor”, 1994, p. 149-151.

³⁹ Valeriu Zmoșu, *Victime ale ocupației sovietice din trei sate ale fostului județ Storojineț*, în „Țara Fagilor”, 1995, p. 141-148.

⁴⁰ „Țara Fagilor”, 1995, p. 153-156.

⁴¹ „Țara Fagilor”, 1996, p. 144-147.

⁴² „Țara Fagilor”, 1996, p. 148-151.

⁴³ „Țara Fagilor”, 1996, p. 152-156.

⁴⁴ „Țara Fagilor”, 1996, p. 157-159.

fost arestate după evenimentul de la Fântâna Albă și au decedat în lagăre și închisori; la 13 iunie 1941 au fost deportate din sat 27 familii (92 de persoane), din care 40 au murit în exil (inclusiv 5 din 6 persoane deportate din familia străbunelului meu după mamă), 47 s-au întors la baștină, iar 5 au rămas să trăiască pe meleaguri străine; 15 bărbați au murit pe diferite fronturi; 8 bărbați au fost arestați în anii 1940 și 1944 (inclusiv bunelul meu după tată, care a revenit după 10 ani de închisoare în Siberia)⁴⁵.

Din satul **Budineț**, 23 persoane au decedat în lagărele de la Onega, 21 au murit în diferite închisori, 18 au decedat în Siberia, 9 au căzut pe front în timpul războiului⁴⁶.

Din comuna **Ceahor**, 51 locuitori au murit în lagărele din Siberia, Ural sau Karelia, au căzut pe front ori au fost împușcați în sat⁴⁷.

Din suburbia **Horecea**, 110 persoane au fost persecutate de regimul stalinist⁴⁸.

Din satul **Pilipăuți**, fostul județ Dorohoi, 105 persoane au fost deportate, întemnițate, trimise la munci silnice în gulag sau au fost strămutate în alte regiuni ale fostei U.R.S.S.⁴⁹.

Din comuna **Crasna**, 175 persoane au murit în Kazahstan, Siberia și diferite lagăre din Rusia, 62 s-au pierdut fără urmă, 33 au murit în lagăre de muncă de pe țărmul Mării Albe⁵⁰.

Din comuna **Igești**, conform unei liste incomplete, 89 de locuitori au decedat în locurile deportării din 1941 sau în lagărele de muncă de la Onega, unde au fost trimiși în anul 1944⁵¹.

O adevărată tragedie a cunoscut satul **Probotești** din ținutul Herța, care a fost împărțit de noua frontieră. Numărul locuitorilor acestui sat a scăzut de la 2.416 (în 1940), la doar 780 (în 1947). Din acest sat, 693 de persoane s-au refugiat în România. Deoarece o parte de sat a rămas în România, acolo s-a constituit satul Racovăț, cu cca 30 de case și în jur de 125-130 de oameni. În afară de persoanele refugiate, alți 283 de locuitori din Probotești au fost scoși din casele care au fost demolate din așa-zisa zonă de frontieră (800 m de la gardul de sârmă ghimpată). Din Probotești, 26 persoane au fost deportate în anii 1940-1941; 19 locuitori au fost trimiși la munci silnice în Karelia; 7 persoane au fost împușcate

⁴⁵ Magdalena Morar, *Victime ale dezmățului bolșevic din satul Cupca*, în „Țara Fagilor”, 1997, p. 155-159.

⁴⁶ Ileana Fedoreac, *Persoane din satul Budineț, fostul județ Storojineț, căzute pe front și decedate în gulagurile staliniste*, în „Țara Fagilor”, 1997, p. 160-161.

⁴⁷ Toader Pridie, *Victime nevinovate din comuna Ceahor, fostul județ Cernăuți, în anii de tristă amintire*, în „Țara Fagilor”, 1997, p. 162-163.

⁴⁸ Ion Pridie, *Lista persoanelor din suburbia Cernăuțeană Horecea, represate în perioada 1941-1951*, în „Țara Fagilor”, 1997, p. 164-166.

⁴⁹ „Țara Fagilor”, 1997, p. 167-168.

⁵⁰ „Țara Fagilor”, 1999, p. 55-58.

⁵¹ „Țara Fagilor”, 1999, p. 59-60.

la graniță; 31 locuitori nu s-au întors din deportare, lagăre și închisori; 54 bărbați au murit pe front; 27 fete din sat au fost duse cu forța la minele de cărbuni din Donbas; 9 tineri au fost luați la F.Z.O.⁵²

Din satul **Dimca (Trestiana)**, 12 persoane au fost împușcate pe 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă, alte 43 persoane au fost deportate⁵³.

10 bărbați din satul **Buda**, comuna Mahala, au fost împușcați la Lunca în februarie 1941, 43 locuitori din acest sat au murit în locurile deportării din Siberia, alte 18 persoane au murit în lagărele de muncă din Karelia, 6 bărbați au murit pe front, 13 persoane au fost ucise de NKVD în anul 1944⁵⁴.

La 13 iunie 1941, din comuna **Ciudei** au fost deportate 103 persoane. După o informație incompletă, 31 locuitori din Ciudei au decedat în locul deportării din nordul Kazahstanului⁵⁵.

Din satul **Molnița**, în iunie 1941 au fost deportate 77 de persoane, inclusiv 47 de copii în vârstă de până la 17 ani⁵⁶.

La 13 iunie 1941, din comuna **Mogoșești**, fostul județ Dorohoi, au fost deportate 42 de persoane, inclusiv 13 copii minori⁵⁷.

Din **Târnauca**, în iunie 1941 au fost deportate 150 de persoane, cca. jumătate fiind copii⁵⁸.

Din satul **Bahrinești**, împărțit de noul hotar, 76 persoane au murit în timpul deportării în nordul Kazahstanului, alte 17 persoane au decedat în lagărele de muncă din Karelia. În 1941 și 1944, din satul Bahrinești au fost deportate 177 de persoane, dintre care 93 au murit⁵⁹.

Consecințele primului an de stăpânire sovietică pentru locuitorii din regiunea Cernăuți

Într-un singur an de ocupație sovietică, populația din Guvernământul Bucovinei s-a diminuat cu 216.255 persoane (de la 1.606.817 în 1940 la 1.390.562 în 1941). Numărul locuitorilor județului Cernăuți s-a micșorat cu 63.877 persoane, a județului Hotin – cu 41.753, a județului Storojineț – cu 31.773 de persoane. În 1941, la Cernăuți locuiau doar 66.436 de locuitori, comparativ cu 112.427 de persoane la recensământul din 1930, adică populația orașului a scăzut cu aproape 46 mii de persoane (cu 40,9%)⁶⁰. Doar în 3 județe din nordul Bucovinei și Basarabiei, numărul locuitorilor s-a micșorat astfel:

⁵² Gheorghe Pavel, *Tragedia satului Proboțești din fostul județ Dorohoi*, în „Țara Fagilor”, 1999, p. 65-80.

⁵³ „Țara Fagilor”, 2000, p. 219-220.

⁵⁴ Sain Mândrescu, *Tabloul victimelor staliniste din satul Buda, comuna Mahala, fostul județ Cernăuți*, în „Țara Fagilor”, 2001, p. 102-103.

⁵⁵ „Țara Fagilor”, 2002, p. 90.

⁵⁶ Petre Grior, *Molniceni duși în Siberia*, în „Țara Fagilor”, 2005, p. 81-83.

⁵⁷ „Țara Fagilor”, 2005, p. 92-93.

⁵⁸ „Țara Fagilor”, 2005, p. 97-100.

⁵⁹ „Țara Fagilor”, 2006, p. 161-162.

⁶⁰ *Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți*, Fond P-307, inv. 1, dosar 3554, f. 29-32.

Dinamica populației județelor Cernăuți, Hotin și Storojineț, în anii 1940-1941⁶¹

| Județul | Mediul urban | | | Mediul rural | | | Total | | |
|------------|--------------|--------|-----------|--------------|---------|-----------|---------|---------|-----------|
| | 1940 | 1941 | diferența | 1940 | 1941 | diferența | 1940 | 1941 | diferența |
| Cernăuți | 122.973 | 73.628 | -49.345 | 197.021 | 182.489 | -14.532 | 319.994 | 256.117 | -63.877 |
| Hotin | 28.150 | 18.273 | -9.877 | 402.867 | 370.991 | -31.876 | 431.017 | 389.264 | -41.753 |
| Storojineț | 18.359 | 10.714 | -7.645 | 168.588 | 144.460 | -24.128 | 186.947 | 155.174 | -31.773 |

Potrivit recensământului românesc din anul 1941, în Guvernământul Bucovinei locuiau 1.390.562 de persoane, dintre care 856.518 (61,6%) români, 447.345 (32,2%) ucraineni și 22.432 (1,6%) huțuli, 27.550 (2%) evrei, 19.172 (1,4%) polonezi, 7.038 de ruși, 5.252 germani și 5.255 persoane de alte etnii. Cele cinci județe din Bucovina istorică aveau următoarea structură etnică: din 763.718 persoane, 438 766 (57,4%) erau români, urmați de ucraineni (251.228 – 32,9%), huțuli (22.432 – 2,9%), evrei (22.018 – 2,9%), polonezi (18.650 – 2,4%), germani (4.960), ruși (707) și 4.957 persoane de alte naționalități⁶².

Administrația civilă românească a încercat să evalueze consecințele ocupației sovietice pentru populația din Guvernământul Bucovinei. Potrivit rezultatelor acestor cercetări, în perioada iunie 1940 – iunie 1941, din județele care făceau parte din Guvernământul Bucovinei, au fost deportate, represate sau au dispărut 36.129 de persoane, dintre care 14.942 din județul Hotin, 8.319 – din județul Cernăuți, 4.387 – din județul Storojineț, 1.467 – din județul Rădăuți, 1.996 – din județul Dorohoi (adică din satele din zona Herței) și 5.018 persoane din orașul Cernăuți⁶³. Numai din județul Storojineț au fost deportate, represate sau au dispărut fără urmă 2.034 persoane de naționalitate română. Aceste cifre statistice nu-i cuprindeau pe germanii repatriați în Germania sau pe românii care s-au refugiat ori au fost repatriați în perioada respectivă în România.

Represiunile staliniste din primul an de ocupație sovietică și refugierea populației românești, masacrele de la Lunca și Fântâna Albă, deportările din anul 1941 și după anul 1944, repatrierea germanilor în toamna anului 1940, deportarea evreilor în timpul războiului, au contribuit la modificarea radicală a structurii etnice a populației regiunii Cernăuți. În 1930, în teritoriul actual al regiunii Cernăuți locuiau 805.642 de persoane, inclusiv 227.187 (28,2%) români. Peste 3 decenii, în anul 1959, în regiunea Cernăuți au fost înregistrați 774.121 de locuitori, dintre care doar 151.435 persoane de etnie română (19,6%), divizați artificial în români (79.790) și moldoveni (71.645). În decurs de 3 decenii, numărul românilor din regiunea Cernăuți s-a micșorat cu peste 75 mii de persoane⁶⁴. În perioada sovietică, proporția românilor și moldovenilor din regiunea Cernăuți s-a menți-

⁶¹ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor ...*, p. 163.

⁶² *Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți*, Fond P-307, inv. 1, dosar 4099, f. 95.

⁶³ *Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți*, Fond P-307, inv. 1, dosar 3554, f. 33.

⁶⁴ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor ...*, p. 213.

nut sub 20%, iar multe sate mai ales lângă Cernăuți și Storojineț s-au ucrainizat. În anul 1989, din 940.801 locuitori ai regiunii Cernăuți, 184.836 (19,6%) s-au declarat români sau moldoveni.

În perioada sovietică, informațiile despre evenimentele tragice de la Lunca și Fântâna Albă, sau deportările din 13 iunie 1941 erau ascunse de autorități și nu erau cunoscute de populație, mai ales de generația tânără. Abia după destrămarea U.R.S.S. și proclamarea independenței Ucrainei, s-au publicat primele informații despre aceste evenimente tragice, s-au organizat manifestări de comemorare a persoanelor deportate și represate, în cimitire s-au ridicat monumente și troițe cu listele celor deportați. În revista „Țara Fagilor” au fost publicate multe mărturii ale persoanelor deportate, liste și informații cu persoanele represate.

La 1 februarie 1992 a fost fondată Societatea Victimelor Represaliilor Staliniste „Golgota”, condusă mulți ani de Octavian Bivolaru. Această asociație a depus mult efort pentru cunoașterea adevărului despre represiunile staliniste din nordul Bucovinei în anii 1940-1941 și 1944-1953. Octavian Bivolaru este autorul cărții în două volume „Durerea Memoriei”, în care sunt cuprinse un șir de articole, mărturisiri și amintiri ale românilor din regiunea Cernăuți, care au suferit și au fost represați de regimul stalinist.

La împlinirea a 80 de ani de la evenimentele tragice de la Lunca și Fântâna Albă, precum și a deportărilor din iunie 1941, aducem un omagiu persoanelor nevinovate, care au fost deportate, represate sau împușcate lângă noul hotar. Este o datorie a autorităților, a oamenilor de știință și de cultură, a urmașilor victimelor represiunilor staliniste, să amintim despre aceste evenimente tragice, să comemorăm victimele regimului stalinist și să nu uităm niciodată de drama prin care au trecut românii bucovineni și basarabeni.